

KURTULUŞ SAVAŞINDA CEPHELER

❖ DOĞU CEPHESİ

- Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı savaşıldı.
- 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa Ermenileri yenilgiye uğratmıştır.
- Ermenilerle 2-3 Aralık 1920'de Gümrü Barış Antlaşması imzalandı.
- Gümrü Barış Antlaşması'nın şartları:
- Aras Nehri- Çıldır Gölü hattı sınır olacak.
- Kars, Sarıkamış ve Iğdır TBMM'ye verilecek.
- Ermenistan Sevr antlaşmasını tanımayacak,
- Ermenistan TBMM Hükümetini ve Misakı Milli'yi tanıyacak.
- Ermeniler işgal ettikleri yerleri boşalttılar.

Önemi:

- **TBMM'nin imzaladığı ilk antlaşmadır.**
- TBMM'nin **uluslararası** alandaki **ilk askeri ve siyasi** başarısıdır.
- TBMM'yi ve **Misakı Milli'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan** olmuştur.
- **Sevr'i geçersiz sayan ilk uluslararası siyasi belgedir.**
- Ermeni sorunu çözüme kavuşturulmuştur.
- TBMM bu antlaşmada **"Türkiye"** adını kullanmıştır.

Not: I. İnönü Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya ile 16 Mart 1921'de **Moskova Antlaşması** imzalanmış ve Batum Gürcistan'a bırakılmıştır. Doğu sınırımızı kesin olarak belirleyen antlaşma 13 Ekim 1921'de Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'la imzaladığımız **Kars Antlaşması'dır.**

Kâzım Karabekir (1882-1948) 1882'de İstanbul'da doğdu. 1905'te Harp Akademisini bitirerek Manastır'a atandı. Millî Mücadele'de Doğu Cephesi Komutanlığı yaptı. 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. 1946'da TBMM Başkanlığına seçildi ve vefat ettiği 1948 yılına kadar bu görevde kaldı. Kâzım Karabekir, askerî faaliyetlerinin yanı sıra bölgenin sosyal ve kültürel kalkınmasını sağlamaya yönelik çalışmalarda da bulundu. Bu amaçla I. Dünya Savaşı sırasında anasız babasız kalan 4 bin kadar çocuğa sahip çıktı. Karabekir Paşa **"Gürbüzler Ordusu"** adını verdiği bu çocuklar için karargâh hâline getirdiği Sarıkamış'ta okullar açtı.

❖ GÜNEY CEPHESİ

Fransızların ve Ermenilerin güney illerimizi işgal etmeye başlaması üzerine, Kuvayı Milliye birlikleri ortaya çıkmış ve direniş başlamıştır. Sivas Kongresi'nden sonra bölgeye gönderilen gönüllü subaylar direnişi örgütlemeye çalıştılar. **İlk direniş Hatay Dört Yol'da Kara Mehmet** tarafından başlatıldı.

• Maraş 11 Şubat 1920

İlk direniş **Sütçü İmam** tarafından başlatıldı. TBMM tarafından Maraş'a 1973'te **"Kahraman"** ünvanı ve İstiklal Madalyası verildi.

• Urfa

İlk direniş **Yüzbaşı Ali Saip Bey** direnişi başlattı. Fransızlar şehri terk edene kadar direniş sürdü. 11 Nisan 1920'de Urfa Fransız işgalinden kurtulmuştur. TBMM tarafından Urfa başarısından dolayı 1984 yılında **"Şanlı"** ünvanı verildi.

• Antep

Fransızlar Antep'i işgal edince **Şahin Bey** Suriye yolunu keserek konvoyu durdurdu. Daha sonra şehit olarak direnişin sembolü oldu. Şahin beyden sonra direniş komutasını **Kılıç Ali Bey** üstlendi. Antep Fransızlara karşı kahramanca mücadele etmiş, ancak 9 Şubat 1921'de teslim olmak zorunda kalmıştır. BMM 8 Şubat 1921'de Antep'e **"gazi"** ünvanı verdi.

Not: Sakarya Savaşı'ndan sonra TBMM ile Fransızlar arasında 20 Ekim 1921'de yapılan **Ankara Antlaşması** ile işgal ettikleri yerlerden (Hatay hariç) çekilmişler ve bu cephedeki mücadele sona ermiştir. Kuvayı Milliye'nin en etkili olduğu cephe Güney Cephesi'dir.

Antalya ve Konya çevresini işgal eden **İtalyanlar** ile aramızda ciddi bir sorun yaşanmamıştır.

II. İnönü Muharebesi'nin kazanılması üzerine işgal bölgelerini boşaltmaya başlamışlar, Türk Ordusu'nun Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde yenilmesi üzerine çekilmeyi yavaşlatmışlar; ancak **Sakarya Zaferi** sonrası Yunanlıların başarılı olamayacağı anlaşılınca işgallerine kesin olarak son vermişlerdir.

❖ BATI CEPHESİ

Düzenli Ordunun Kurulması

- Askeri disiplinden yoksun olmaları
- İşgalleri önleyememeleri ve düşmanın ilerleyişini durduramamaları
- Halktan zorla asker ve para toplamaları
- Kendilerine karşı çıkanları cezalandırmaları
- Bazı Kuvayı Milliye komutanlarının başına buyruk hareket etmeleri
- Düzenli düşman kuvvetlerine ancak düzenli birliklerle mücadele edilebileceğinin anlaşılması

Batı Cephesi Kuvayı Milliye Komutanı Ali Fuat Paşa'nın Yunanlılarla yaptığı Gediz Muharebesi'nde başarılı olamaması TBMM'de tartışmalara neden oldu. Bunun üzerine Albay İsmet Paşa, Batı Cephesi Komutanı olarak atandı ve Kuvayı Milliye birlikleri kaldırılarak yerine düzenli ordu kuruldu.

Batı Cephesi Batı ve Güney olarak ikiye ayrıldı. Batı Cephesi Komutanlığına Albay İsmet İnönü, Güney cephesine Albay Refet Bey getirildi.

TBMM, düzenli orduyu kurmak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla;

- Asker kaçaklarını önlemeye çalışmış ve bu amaçla **Firariler Kanununu** çıkarmıştır.
- Askeri eğitim ve subay yetiştirmek için **Ankara Subay Mektebi** açılmıştır.
- Yeni vergiler konulmuş, Anadolu'daki tüm gelirlere el koyulmuştur.
- Hint ve Afgan Müslümanlarından gelen para yardımı kabul edilmiştir.
- İtilaf Devletlerine ait depolardan silah ve cephane kaçırılarak Anadolu'ya ulaştırılmıştır.
- Sovyet Rusya'dan askeri ve ekonomik yardım alınmıştır.

Yunanlılara karşı mücadele edilmiştir.

Başlangıçta Kuvayı Milliye birlikleri ile mücadele verilmiş, ancak daha sonra düzenli ordu mücadele etmiş.

Yunanlıların asıl amacı, öncelikle **Sevr'i kabul ettirmek**, sonrasında da **antlaşmayı uygulamaya koydurmak**tır.

Batı cephesi, Kurtuluş Savaşının **en uzun süren ve en şiddetli** savaşların yapıldığı cephesidir.

Bu cephedeki savaşlar 11 Ekim 1922'de **Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın** imzalanmasıyla sona ermiştir.

• I.İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921)

- Yunanlılar Çerkez Ethem isyanını fırsat bilerek saldırdılar.
- TBMM Hükümeti'ne Sevr'i zorla kabul ettirmek
- Ankara'yı ele geçirip TBMM'yi dağıtmak ve Milli Mücadele'yi engellemek
- Yeni kurulan düzenli Türk ordusunu fazla güçlenmeden ortadan kaldırmak
- İngiltere'nin kendilerine verdiği desteği devam ettirmek istemeleri

İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu Yunan ordusunu yenilgiye uğratmıştır.

Ulusal Sonuçları

- TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun Batı Cephesi'ndeki ilk zaferidir.
- Türk milletinin TBMM'ye ve düzenli orduya olan güveni artmıştır.
- TBMM'nin otoritesi güçlenmiştir.
- Yeni Türk Devleti'nin ilk Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) kabul edilmiştir (20 Ocak 1921).
- 12 Mart 1921'de İstiklal Marşı kabul edilmiştir.
- Çerkez Ethem İsyanı bastırılmıştır.
- Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in rütbesi Generalliğe yükseltilmiştir.

Uluslararası Sonuçlar

- İtilaf Devletleri **Londra Konferansı'nı** yapmak zorunda kaldılar.
- Sovyet Rusya ile **Moskova Antlaşması** imzalandı.
- **Afganistan ile Dostluk Antlaşması** imzalandı.

Not:

Teşkilatı Esasiye

Afgan Dostluk Antlaşması

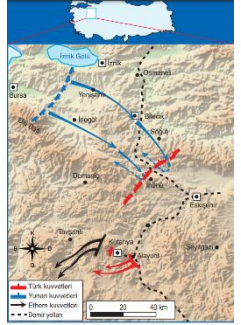
Londra Konferansı

İstiklal Marşının Kabulü

Moskova Antlaşması

— Londra Konferansı (23 Şubat - 12 Mart 1921)

- İnönü Savaşı'nın kazanılması ve TBMM'nin Sovyet Rusya'ya yaklaşması üzerine İtilaf Devletleri tarafından düzenlenmiş bir konferanstır.

Amaç; Sevr'i biraz yumuşatarak TBMM'ye kabul ettirebilmek ve Yunan ordusuna toparlanması için zaman kazandırmaktır.

İtilaf Devletleri, TBMM'yi resmen tanımamak için görüşmelere sadece İstanbul Hükümeti'ni çağırılmışlar ancak TBMM'yi temsilen bir temsilcinin bulunabileceğini söylemişlerdir.

Mustafa Kemal bu durumu kabul etmeyince İtilaf Devletleri, İtalya'nın aracılığıyla TBMM Hükümeti'ni konferansa resmen çağırarak zorunda kalmışlardır.

Görüşmelerde TBMM'yi Bekir Sami Bey başkanlığındaki bir heyet temsil etmiştir. Konferansta İstanbul Hükümeti adına söz alan Tevfik Paşa'nın, **"Söz hakkı milletimin gerçek temsilcisi olan TBMM üyelerinindir."** diyerek, söz hakkını Ankara Hükümeti temsilcisine bırakması, İtilaf Devletleri'nin **ikilik ve çatışma** planlarını bozmuştur.

TBMM bu konferanstan bir sonuç çıkmayacağını bildiği halde;

- Türk milletinin haklı davasını ve Misakı Milli'yi dünyaya duyurmayı,
- İtilaf Devletleri'nin "Türkler barışa yanaşmıyor" propagandalarına engel olmayı,
- Türk milletinin tek temsilcisinin TBMM olduğunu kanıtlamayı amaçlamıştır.

Önemi

- İtilaf Devletleri, TBMM Hükümeti'ni toplantıya çağırarak TBMM'nin varlığını **ilk kez resmen ve hukuken** tanımışlardır.
- TBMM, **Misakı Milli'yi dünya kamuoyuna duyurmayı** başarmıştır.
- İtilaf Devletleri arasında var olan görüş ayrılığı iyice artmıştır.
- Konferans sonunda Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, İngiltere, Fransa ve İtalya ile ikili antlaşmalar yapmış ancak TBMM bu antlaşmaları, ulusal bağımsızlığa aykırı bulduğu için onaylamamıştır.

— Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Rusya'da Bolşevik ihtilali meydana gelmiş, Çarlık Rusya yıkılarak Sovyet yönetimi kurulmuştur.

- Sovyet Rusya, İtilaf Devletlerinden ayrılarak sömürgeciliğe karşı çıkmıştır. (İtilaf Devletlerinin kendi aralarında yaptıkları gizli antlaşmaları ortaya çıkararak).
- TBMM ile **siyasi ilişki kuran ilk devlet Sovyet Rusya** olmuştur.
- Bunda, Doğu'da Ermenilerin yenilgiye uğratılması, I. İnönü Savaşı'nın kazanılması ve TBMM'nin Londra Konferansı'na çağırılması etkili olmuştur.

TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında Moskova Antlaşması'nın imzalanmasında;

- İki devletin de düşmanlarının ortak (İtilaf Devletleri) olması,
- Siyasi ilişkilerde (diplomasi) alanında birbirine ihtiyaç duymaları,
- Sovyet Rusya'nın, Yeni Türk Devleti'nin Batılı devletlerle yakınlaşmasını istememesi,
- TBMM'nin Sovyet Rusya gibi büyük bir devletin desteğine ihtiyaç duyması etkili olmuştur.
- Her devlet (taraf) kendi geleceğine kendisi karar verecektir.

Yorum: Sovyet Rusya ve TBMM Hükümeti, birbirlerinin bağımsızlıklarına saygılı olacaklarına dair güvence vermişlerdir.

- Taraflardan birinin tanımadığı uluslararası bir antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.

Yorum: Bu madde iki devletin dış politikada birlikte hareket edeceğini gösterir. Bu madde ile Sovyet Rusya Misak-ı Milli'yi tanımış ve Sevr Antlaşması'nı reddetmiştir.

- Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasında imzalanan bütün antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

Yorum: Bu madde iki ülkede de köklü rejim değişikliği olduğunu gösterir.

- Batum'un Gürcistan'a bırakılması şartıyla Sovyet Rusya Gümrü Antlaşması'nı ve Doğu sınırını tanıyacaktır.

Batum, Misak-ı Milli'den verilen ilk tavizdir.

- Taraflar arasında ekonomik, kültürel ve diplomatik alanda iş birliği yapılacaktır.
- Kurtuluş Savaşı süresince dış yardımın büyük çoğunluğu Sovyet Rusya tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yardımlarla TBMM ordularının lojistik eksiklikleri giderilmiştir.

Önemi

- **İlk defa Batılı bir devlet TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanımıştır.**
- Sovyet Rusya, **TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk Avrupalı devlettir.**
- Doğu Cephesi güvenlik altına alınmış ve buradaki birliklerimiz diğer cephelere kaydırılmıştır.

- TBMM Hükümeti aradığı siyasi ve ekonomik dış desteği bulmuştur.

— Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

- Afganistan TBMM Hükümeti'nin, TBMM'de Afganistan'ın bağımsızlığını tanımıştır.
- Taraflardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerrinin yardım etmesi kararlaştırılmıştır.

- Afganistan'a en az beş yıl kalmak şartıyla öğretmenler ve subaylar göndermesi karara bağlanmıştı.

Yorum: Antlaşma ile **Yeni Türk Devleti'ni tanıyan ilk Müslüman Devlet** Afganistan olmuştur.

– İstiklal Marşı'nın Kabulü 12 Mart 1921

Batı Cephesi'nde, düzenli ordunun kazandığı Birinci İnönü zaferinin sevinci, ülkenin her yanında kutlanırken millî duyguları uyandıracak bir bağımsızlık marşına ihtiyaç duyuldu.

Millî Eğitim Bakanlığı, konuyla ilgili bir yarışma düzenledi.

Mehmet Âkif'in yazdığı İstiklal Marşı şiiri birinci seçildi.

TBMM, 12 Mart 1921'de İstiklal Marşını millî marş olarak kabul etti.

İstiklal Marşı 1930 yılında **Osman Zeki Üngör** tarafından yeniden bestelendi.

Mehmet Âkif Ersoy:

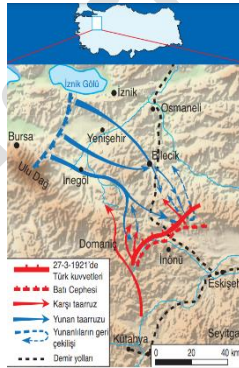
Mehmet Âkif, millî marşımız ile ilgili duygu ve düşüncelerini "İstiklal Marşı... O günler ne samimi ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Bin bir facia karşısında bunalan ruhların, ıstıraplar içinde kurtuluş dakikaları beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Onu kimse yazamaz. Onu ben de yazamam. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım. O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur." sözleriyle dile getirmiştir.

– II.İnönü Savaşı (23 Mart -1 Nisan 1921)

Yunanlılar 23 Mart'ta Bursa ve Uşak üzerinden saldırıya geçmiş ancak başarılı olamayarak geri çekilmişlerdir.

Sonuçları

- Halkın TBMM Hükümeti'ne ve düzenli orduya olan güveni artmıştır.
- Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesi komutanlığına çektiği kutlama telgrafında: **"Siz orada yalnız düşmanı değil, aynı zamanda Türk Milleti'nin makûs (kötü giden) talihini de yendiniz."** diyerek zaferin önemini vurgulamıştır.
- İtalyanlar Anadolu'da işgal ettiği yerleri boşaltmaya başlamışlardır. (İtalya, Sakarya Savaşı'ndan sonra tamamen Anadolu'dan çekilecektir.)

İsmet İnönü:

1884'te İzmir'de doğdu. I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesi'nde Kolordu Komutanı olarak Atatürk'le birlikte çalıştı. TBMM'de Edirne milletvekili olarak yer aldı. Genelkurmay Başkanlığı ve Garp Cephesi Komutanlığına getirildi. I. ve II. İnönü Muharebelerinde Yunan ordusunun Anadolu içlerine ilerleyişini durdurdu. **Mudanya Ateşkes** görüşmelerinde TBMM'yi temsil etti. **Lozan Konferansı'na** Türk heyeti başkanı olarak katıldı ve TBMM adına Lozan Antlaşması'nı imzaladı. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1923-1924 yıllarında ilk hükûmette başbakan olarak görev aldı. 1934'te Soyadı Kanunu çıktığında Atatürk'ün verdiği **"İnönü"** soyadını aldı. Atatürk'ün ölümünden sonra, TBMM tarafından **Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı** seçildi. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaş felaketinin dışında tutmayı başardı.

– Kütahya-Eskişehir Savaşları (10- 24 Temmuz 1921)

- Yunanlılar, İnönü Savaşları'nın intikamını almak, TBMM Hükümeti'ni ortadan kaldırıp milli mücadele hareketini engellemek, Sevr Barışı'nı Türk milletine kabul ettirmek amacıyla İngiltere'den aldıkları silah ve askeri malzemelerle yeni bir saldırı için tekrar hazırlıklara başladılar.
- 10 Temmuz 1921 günü üstün kuvvetlerle Eskişehir ve Afyon yönünde saldırı başlatan Yunanlılar, Türk ordusunu geri çekilmeye zorladılar **(aldığımız ilk ve tek yenilgi).**

Türk kuvvetleri Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle;

- Yeniden toparlanmak için zaman kazandırmak,
- Düşmanla arasında doğal bir engel oluşturmak,
- Yunan kuvvetlerini ordu merkezlerinden uzaklaştırmak,
- Taarruz gücüne erişebilmek için ihtiyaçlarını karşılamak ve eksikliklerini gidermek amacıyla Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmişti.

Sonuçları

- Kütahya, Eskişehir ve Afyon Yunanlıların eline geçti.
- TBMM'de olumsuz tartışmalar yaşandı ve Mustafa Kemal Paşa'ya karşı tepkiler yoğunlaştı.
- Meclis'in **Kayseri'ye taşınması** fikri gündeme geldi.
- İsmet Paşa Genelkurmay Başkanlığı görevinden alınmış ve Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fevzi Paşa'yı bu vazifeye görevlendirmiştir.
- Dış politikada İtalya geri çekilme işlemini durdururken, Fransa da barış görüşmelerini uzatmıştır.

➤ **Başkomutanlık Kanunu (5 Ağustos 1921)**

- Mustafa Kemal, Meclisin tüm yetkilerinin üç aylık bir süre için kendisine verilmesi şartıyla, Başkomutanlığı kabul edeceğini belirtti.
- Mustafa Kemal Paşa'ya karşı olan milletvekilleri onun başarısızlığa uğrayacağını ve yıpranacağını; sevenler ise, orduyu ve Türk milletini içine düştüğü zor durumdan Mustafa Kemal Paşa'nın kurtaracağına inanıyorlardı.
- Başkomutanlık Kanunuyla, Mustafa Kemal Paşa'ya Meclisin tüm yetkileri verilerek (yasama, yürütme, yargı), üç aylık bir süre için Başkomutan seçildi.

➤ **Maarif (Eğitim) Kongresi**

Kütahya- Eskişehir Savaşlarının devam ettiği günlerde 15 Temmuz 1921'de Ankara'da bir kongre yapılmıştır. Kongreye Mustafa Kemal ile birlikte 180 eğitimci katılmıştır.

Atatürk'e "Savaşın yoğunlaşacağı anlaşılan bir sırada böyle bir toplantı size ayak bağı olabilir. Uygun görürseniz erteleyelim" denilmesine rağmen **"Cahillikle, ilkellikle savaş, düşmanla savaştan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım."** demiştir.

Yorum: Mustafa Kemal'in savaş ortamında bile eğitim kongresini toplaması eğitime verdiği önemi gösterir.

Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra yeni Türk devletinin eğitim politikasının nasıl olacağı bu kongrede belirlenmiştir.

➤ **Tekalifi Milliye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)**

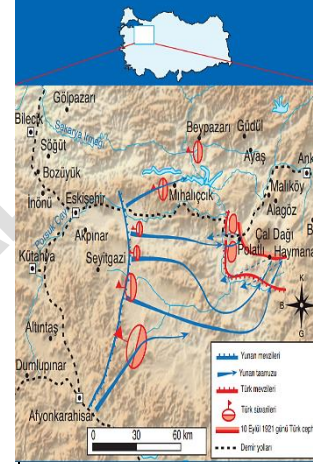
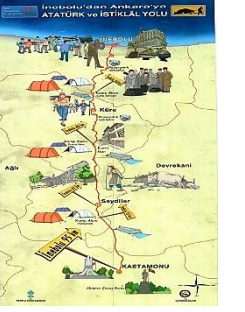
- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa; ordunun acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yetkisini kullanarak, Tekalifi Milliye Emirlerini (Milli Yükümlülükler) yayımladı.
- Her aile bir çift çorap, çarık, çamaşır ile bir elbise verip bir askeri giydirecektir.
- Herkes elindeki tüm silah ve cephaneyi üç gün içerisinde orduya teslim edecektir.
- Ulaşım aracı olanlar, ayda 100 km'lik mesafe için savaş araç ve gereci taşıyacaktır.
- Silah yapımını bilen zanaatkarlar ordu hizmetine girecektir.
- Eli silah tutan herkes orduya katılacaktır.
- Bu yardımların mümkün olan en kısa sürede toplanabilmesi için her ilçede bir "Tekalif-i Milliye Komisyonu" kurulacak ve bu komisyonların hızlı çalışmasını sağlamak için de İstiklal Mahkemeleri kurulacaktır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında Yeni Türk Devleti'nin gelirleri ordunun ihtiyaçlarını karşılayamadığından Tekalifi Milliye Emirleri çıkartılarak ordunun ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır.

- Türk halkı kendisinden istenilen yardımları fazlasıyla vermiş ve bir hafta içerisinde ordunun ihtiyaçları büyük ölçüde karşılanmıştır.

Yorum: Tekalifi Milliye Emirlerinin yayınlanması, **"Topyekûn Seferberlik"** halinin başlatıldığını gösterir. Milli birlik ve beraberliğin en güzel örneğidir.

- İstanbul'dan gizlice çıkarılan silah ve cephane Kastamonu'nun Karadeniz kıyısındaki ilçesi İnebolu'ya oradan da **İstiklal Yolu** üzerinden Ankara'ya taşındı. Böylece ordumuz Millî Mücadele'mizin kaderini tayin edecek olan Sakarya Meydan Muharebesi'ne hazır hâle getirildi.

– **Sakarya Savaşı (23 Ağustos-13 Eylül 1921)**
"Sakarya Melhame-i Kübrası" (Sakarya Kan Gölü) adı verilen bu savaşa **Subay Savaşı** da denildi. Mustafa Kemal bu savaşta şu emri verdi: **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz."**

Bu savaşla 1683 II. Viyana kuşatmasından beri devam eden Türk gerileyişi sona erdi.

Not: Savaşın kazanılmasında Mustafa Kemal'in askeri dehası ve **"topyekûn savaş"** taktiğini kullanması etkili oldu.

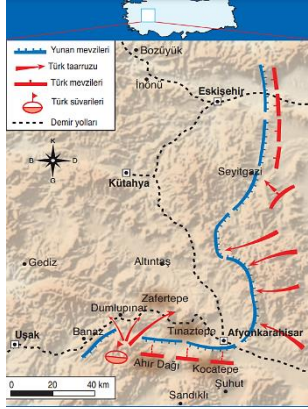
Sakarya Savaşı'nın Sonuçları

- Mustafa Kemal'e **"gazilik"** ünvanı ve **"mareşallik"** rütbesi verildi.
 - **Kars Antlaşması imzalandı** (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ile). Kars Antlaşması ile doğu sınırimız kesin olarak çizildi. (13 Ekim 1921)
 - Fransa ile **Ankara Antlaşması imzalandı**. (20 Ekim 1921)
- Buna göre; itilaf devleti olan Fransa TBMM'yi tanıdı. **Güney Cephesi kapandı**. Birlikler Batı Cephesi'ne kaydırıldı. **Hatay İskenderun hariç Suriye sınırı çizildi**.

Not: Sakarya Zaferi'nin kazanılması sonucunda siyasi zaferler elde edilmiştir. Ankara ve Kars antlaşmalarının imzalanması dış politikamızı güçlendirmiştir.

– Büyük Taarruz (Başkomutanlık Meydan) Savaşı (26-30 Ağustos 1922)

- Tarihe **Başkomutanlık Meydan Muharebesi** adıyla geçen bu savaşta ordumuz Yunan ordusunu büyük bir bozguna uğrattı. Ardından da Mustafa Kemal Paşa'nın "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emriyle Ege ve Marmara kıyılarına doğru kaçan düşmanı takip etmeye başladı.

Not: Büyük Taarruz ile Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona erdi, siyasi safhası başladı.

Sonuçları

- Batı Anadolu düşmandan temizlendi.
- İtilaf Devletleri Türkiye'nin gücünü kabul etti.
- İtilaf Devletleri şartsız ateşkes çağrısında bulundu. Yunan işgali sona erdi. Askeri cephelerdeki savaş sona erdi, siyasi mücadeleler başladı.

❖ Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922)

- Katılan devletler: Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya. Temsilcimiz: İsmet Paşa

Not: Yunanistan'ın katılmayıp onları İngiltere'nin temsil etmesi, Yunanlıların İngilizler tarafından desteklendiğinin açık kanıtıdır.

- Türk-Yunan savaşı sona erecektir.
- Yunanlar 15 gün içinde Trakya'yı boşaltıp Meriç Nehri'nin batısına geçecek ve bölge TBMM hükûmetine bağlı birliklere teslim edilecektir.
- Doğu Trakya'nın güvenliğini sağlamak için 8000 kişilik Türk Jandarma Birliği görevlendirilecektir.
- İtilaf Devletleri barış antlaşması imzalanana kadar İstanbul'da kuvvet bulundurmaya devam edecektir.
- Türk ordusu barış antlaşması imzalanıncaya kadar Çanakkale ve Kocaeli bölgesinde belirlenen çizgide kalacaktır.

Bu antlaşmayla Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazlar savaş yapılmadan işgalden kurtarıldı. Boğazlar ve İstanbul'un yönetiminin TBMM hükûmetine bırakılmasıyla Osmanlı Devleti hukuken yok sayıldı. İstanbul, Doğu Trakya ve Boğazlar, savaş yapılmadan kurtarılmıştır.

- Ateşkes Antlaşması, Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlandığını gösteren ilk diplomatik ve siyasi belgedir.

Yorum: İtilaf devletlerinin İstanbul'un yönetimini TBMM'ye bırakması, Osmanlı Devleti'nin yok sayıldığını gösterir. İtilaf Devletleri Sevr'i gerçekleştiremeyeceklerini kabul etmişlerdir.

Diğer yandan Yunanların başarısızlığı karşısında onları destekleyen İngiltere Başbakanı Lloyd George (Lloyd Corc) ve hükûmeti istifa etti.

❖ Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)

Konferansın toplanma yeri için İtilaf Devletleri Lozan'ı (İsviçre), TBMM ise İzmir'i önermiş, ancak uluslararası geleneklere göre görüşmelerin tarafsız bir yerde yapılması gerektiğinden Lozan kabul edilmiştir.

Yorum: TBMM, konferans için İzmir'i önermekle; görüşmeleri takip etmeyi ve gerektiğinde müdahale edebilmeyi amaçlamıştır.

- Konferansa Türkiye'yi İsmet Paşa temsil etmiştir. TBMM, Lozan'a gidecek heyetten, **Kapitülasyonlar ve Ermeni Yurdu (Azınlıklar)** konularında kesinlikle taviz verilmemesini istemiştir.

Yorum: TBMM Hükûmetinin, azınlıklar ve kapitülasyonlar konusunda taviz vermemesi, tam bağımsızlıktan ödün verilmeyeceğini gösterir.

Katılan Devletler;

İngiltere (Musul-İrak konusu)

Fransa (Yabancı okullar ve dış borçlar)

Yunanistan (Nüfus Mübadelesi)

Sovyet Rusya (Karadeniz ve Boğazlar)

Bulgaristan (Karadeniz ve Boğazlar)

ABD (Gözlemci devlet)

TBMM (İsmet Paşa, Rıza Nur, Hasan Saka, Celal Bayar)

İlk görüşmeler Kapitülasyonlar, Boğazlar, Ermeni yurdu, Musul gibi konularda antlaşma sağlanamadığı için 4 Şubat 1923'te kesilmiş ancak daha sonra görüşmelere yeniden başlanmış ve 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

➤ **SINIRLAR**

Suriye Sınırı: Fransa ile imzalanan **Ankara Antlaşması** esas alınmıştır.

Irak Sınırı: **Musul Sorunu yüzünden çözümlenememiş**, Türkiye ile İngiltere arasında yapılacak görüşmelerle belirlenmek üzere ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Batı Sınırı: **Meriç Nehri sınır** kabul edilmiştir.

- **ADALAR:** **Bozcaada, Gökçeada Türkiye'ye, Rodos ve Oniki Ada İtalya'ya, Kıbrıs İngiltere'ye, diğer bütün adalar Yunanistan'a** bırakılmıştır.

- **KAPİTÜLASYONLAR:** Kapitülasyonlar kaldırılmıştır. (**Tam bağımsızlık-ekonomik bağımsızlık**)
- **BOĞAZLAR:** Başkanlığını Türkiye'nin yapacağı, uluslararası bir komisyona bırakıldı.

Yorum: Boğazların, Türkiye'nin başkanlığındaki uluslararası bir komisyona bırakılması **Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyici** niteliktedir.

- **AZINLIKLAR:** Türkiye'deki tüm azınlıklar Türk vatandaşı kabul edilmiştir.

Yorum: Avrupalıların azınlıkları bahane ederek içişlerimize karışması engellenmiştir. (**Tam bağımsızlık**)

NÜFUS MÜBADELESİ (DEĞİŞ- TOKUŞ): Türkiye'deki Rumlar ile Yunanistan'daki Türklerin karşılıklı olarak değiştirilmesi kararı alınmıştır.

- **SAVAŞ TAZMİNATI:** Yunanistan, savaş tazminatı olarak **Edirne'nin Karaağaç** bölgesini Türkiye'ye vermiştir.
- **DIŞ BORÇLAR:** Osmanlı Devletinden ayrılan devletlere paylaştırılarak taksitle ödenmesi kararlaştırılmıştır.
- **YABANCI OKULLAR:** Türkiye'deki bütün yabancı okulların Türk devletinin düzenleyeceği esaslara göre eğitim yapmaları kararlaştırılmıştır.
- **FENER RUM PATRİKHANESİ:** Türkiye aleyhinde siyasi faaliyetlerde bulunmamak şartıyla açık kalması kararlaştırılmıştır.

Lozan'dan Kalan Sorunlar

- Musul Sorunu (Irak sınırı)
- Hatay Sorunu
- Boğazlar Komisyonu

Lozan Antlaşması'nın Önemi: Kurtuluş Savaşı ile kazanılan askeri zaferler Lozan Antlaşması ile siyasi zafere dönüşmüştür.

- Yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü tüm devletler tarafından tanınmıştır.
- Misak-ı Milli sınırları büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.
- Yeni Türk devletinin bağımsızlığı tüm dünyaya duyurulmuştur.
- Günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir antlaşmadır.
- Emperyalizme karşı başarılı olması nedeniyle sömürge altındaki milletlere örnek olmuştur.
- Sevr geçersiz hale gelmiş, Irak sınır hariç Misakı Milli büyük oranda gerçekleşmiştir.

- İtilaf Devletleri İstanbul'u boşaltmış, böylece Atatürk'ün "Geldikleri gibi giderler." sözü gerçekleşmiştir.

SANAT VE EDEBİYAT ESERLERİNDE KURTULUŞ SAVAŞI

Milli Mücadele edebiyat (roman, şiir) ve sanat (resim, heykel) eserlerine de konu olmuştur.

- Başta İstiklal Marşı olmak üzere bu dönemde yazılan eserlerde Kurtuluş Savaşı anlatılmıştır.

Roman

Halide Edip Adıvar

- Türk'ün Ateşle İmtihanı,
- Ateşten Gömlek
- **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**
- Yaban
- Tarık Buğra
- Küçük Ağa
- **Kemal Tahir**
- Esir Şehrin İnsanları,
- Yorgun Savaşçı
- **Samim Kocagöz**
- Kalpaklılar,
- Doludizgin
- **Turgut Özakman**
- Şu Çılgın Türkler

Gazeteciler

- **Falih Rıfıkı Atay**
- Çankaya
- **Şevket Süreyya Aydemir**
- Tek Adam

Şiir

- **Fazıl Hüsnü Dağlarca**
- Üç Şehitler Destanı
- **Nazım Hikmet**
- Kuvayı Milliye Destanı
- Cahit Külebi**
- Atatürk Kurtuluş Savaşında
- Resim - Heykel**
- Halil Dikmen**
- İstiklal Harbinde Kadınlar
- İbrahim Çallı**
- Kurtuluş Savaşı'nda Zeybekler
- Ruhi Arel, Ali Çelebi, Nejat Çelik ...**